

²⁹ Літопис УПА. Тактичний відтинок УПА 26-ий „Лемко”: Лемківщина і Перемищина (Документи і матеріали). – Торонто-Львів, 2001. Том 33. – С. 145.

³⁰ Бусел Я. Київський. Советський патріотизм. – Київ-Львів, 1946. Вид. ЗЧ ОУН. Ч. 04/48. – 48 с.

³¹ ГДАСБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Арк. 13.

³² Сергійчук В. Український здвиг? Поділля 1939-1955. – Київ: Українська Видавнича Спілка, 2005. – С. 142.

³³ Мизак Н. С. За тебе, свята Україно. Чортківський надрайон ОУН. – Чернівці, 2000. – С. 77-80.

³⁴ Буртник В. Шлях до волі. Нариси національно-визвольної боротьби на Теревовлянщині. – Тернопіль: Підручники та посібники, 2007. – С. 192.

³⁵ Ішук О. Ліквідація органами державної безпеки УРСР підпільних типографій Організації українських націоналістів у 1944-1954 рр. – К., 2007. – С. 14, 16, 18-19.

³⁶ Мизак Н. За тебе, свята Україно. Південне Надзбруччя у визвольних змаганнях ОУН-УПА. – Чернівці: Буковина, 1998. – С. 283.

³⁷ Мизак Н., Горбатюк В. За тебе, свята Україно. Кам'янець-Подільська область у визвольній боротьбі ОУН, УПА. – Чернівці-Хмельницький-Торонто: Букрек, 2006. – Книга п'ята. – С. 250-251.

³⁸ Державний архів Тернопільської області. – Ф. Р.-3472. – Оп. 1. – Спр. 76. – Арк. 1-18.

³⁹ ГДАСБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Арк. 171-175.

Нестор Мизак
(Черновцы)

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ РЕФЕРЕНТУРЫ ПРОПАГАНДЫ УПА-„ЗАПАД” И ВООРУЖЕННОГО ПОДПОЛЬЯ ОУН В 1942-1952 гг.

В публикации исследуются идейные и организационные принципы деятельности референтуры пропаганды ОУН и УПА, функционирование подпольных типографий, распространение повстанческих изданий, формы и методы воспитания масс.

Ключевые слова: ОУН, УПА, МГБ, НКГБ, Главная ячейка пропаганды, типографии, повстанческая публицистика, „техническое звено”.

Nestor Myzak
(Chernivtsi)

THE ACTIVITY OF THE PROPAGANDA SECRETARIAT OF THE UKRAINIAN INSURGENT ARMY „WEST” AND THE ARMED UNDERGROUND OF THE UKRAINIAN NATIONALISTS' ORGANIZATION DURING 1942-1952.

The article is devoted to the organizational and ideological principles of the activity of the secretariat of propaganda of the UIA and UNO. It is outlined the insurgent forms and methods of the masses education.

Key words: UIA, UNO, Main foxhole of propaganda, printing establishment, rebel social and political essays, technical workteam.

УДК: 621, 311.21 (09)

Борис Білецький, Наталія Замятіна
(Чернівці)

АЛЬТЕРНАТИВНА І ВІДНОВЛЮВАЛЬНА ЕНЕРГЕТИКА В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті розкривається історія, сучасний стан та перспективи розвитку малої гідро – і альтернативної енергетики в Україні і світі в кінці ХХ – на початку ХХІ ст.

Ключові слова: енергетика, енергетична безпека, стратегія розвитку енергетики, диверсифікація джерел енергоресурсів, мала гідроенергетика, відновлювальні джерела енергії, глобальний ринок альтернативної енергетики.

В умовах глобалізації, коли світ все більше усвідомлює, що запаси органічного палива не безмежні, проблема енергетичної безпеки все виразніше набуває міжнародного характеру. За деякими прогнозами, запаси нафти у світі на початок ХХІ ст. становили 167 млрд. т, газу 180 трлн. кубометрів, що при нинішньому рівні видобутку і споживання палива запасів нафти у всьому світі вистачить приблизно на 40 років, газу – на 65 років¹. До того ж, за даними Світової енергетичної конференції (ради), розвіданих запасів енергоносіїв для забезпечення в енергії вистачить на такий час: нафти – на 25-30 років; природного газу – на 50-60 років; вугілля – на 500-600 років². У найближчі десятиліття потреба світу в енергоносіях значно зростає, значить проблема енергозабезпечення набуває неабиякої актуальності.

Гостроти проблемі додали так звані „газові атаки” Росії на Україну, Грузію, Азербайджан і Білорусь, а також загальноєвропейська газова блокада 2009 р., з чого видно, що Росія намагається скористатися цим як „енергетичною зброєю”.

Надзвичайно гостро ця проблема постала після стихійних лих 11 березня 2011 р. (землетрусу, цунамі, аварії на АЕС в Японії та ін.), наслідки яких в ім'я виживання людства вимагають відмовитися від атомної енергетики та вдатися до активнішого пошуку і використання альтернативних і відновлювальних джерел енергії (ВДЕ). До таких джерел належать сонячна, вітрова, геотермальна енергія, енергія хвиль і припливів, енергія біомаси, газу з органічних відходів, крім доменного і коксового газів, з використанням гідроенергії, виробленої тільки малими гідроелектростанціями.

Людство, шукаючи вихід із ситуації, що складається, вдається до розробки і реалізації проектів диверсифікації джерел енергоресурсів.

Виходячи з цього, слід говорити про енергетичну безпеку світу в рамках міжнародної системи енергетичної безпеки, чим насамперед опікується Європейський Союз. Він, хоч і не завжди по-слідовно, намагається мінімізувати статус Росії

як монопольного постачальника енергоносіїв до Європи, що знайшло своє відображення у таких документах, як „Енергетична політика для Європи” та „Дорожня карта відновлювальної енергетики. Відновлювальні види енергії в ХХІ сторіччі: побудова стабільного майбутнього” (січень 2007 р.)³.

Говорячи про назрілі проблеми, слід зазначити, що шкідливі викиди в атмосферу від спалювання вугілля і газу загрожують екологічною катастрофою людству, а тому доводиться переглядати стратегію розвитку енергетики в напрямку збільшення альтернативних і відновлювальних джерел енергії – енергії вітру, малої гідроенергетики, сонячної і геотермальної енергії, а також енергії біомас тощо. В енергетичному балансі України їх частка на середину 2011 р. не перевищувала одного відсотка.

Між тим, за даними національного агентства України з питань забезпечення ефективності використання енергетичних ресурсів (НАЕР), потенціал відновлювальної енергетики досить обнадійливий: в рік Україна може виробляти стільки альтернативної енергії, щоб замінити 50 відсотків загального енергоспоживання в державі⁴.

Потенціал українського ринку регенеративної енергії і „зелених” проектів величезний, але не використовується поки що на повну силу. Наприклад, потенціал біомаси становить до 15 відсотків всього енергобалансу України, біодизеля – 1 млн. т, біоетанолу – 2 млн. т на рік, біогазу – 120 млн. т на рік⁵. Разом з тим уже на 2005 рік у Франції відсоток виробництва електроенергії з використанням відновлювальних джерел сягнув 20 відсотків, у Німеччині – 12, в Італії – 25, у Швеції – майже 60, а в Австрії – 78 відсотків від загального рівня їх виробництва⁶.

Частка відновлювальної енергетики в енергобалансі Польщі за 2008 р. становила 6 відсотків, Чехії – 4,8, Словаччини – 3,7, Грузії – 12,6, Білорусі – 5,5 відсотка⁷.

Природні ресурси планети дозволяють успішно вирішувати цю проблему. За прогнозами Міжурядової групи експертів зі зміни клімату, 2050 р. потреби людства в енергії можуть бути на 80 відсотків задоволенні за рахунок ВДЕ, що є можливим за правильного стимулювання „зеленої” енергетики. У світі вже існують новітні технології для розв'язання цієї проблеми. Головне сьогодні – у політичних рішеннях, технологічній і фінансовій підтримці та готовності змінити керунок розвитку економіки⁸.

Виходячи з сучасних глобальних проблем, що постали перед людством (екологічних, енергетичних, земельних, стихійних тощо), працівники енергетичної галузі України все більше зосереджують свою увагу на пошуку поновлювальних джерел енергії. В основу своєї діяльності вони поклали „Програму державної підтримки розвитку нетрадиційних і відновлювальних джерел енергії та малої гідро – і теплоенергетики” (1997), Закон України „Про альтернативні джерела енергії” (2001) та розпорядження Кабміну України „Енергетична

стратегія України на період до 2030 року” (15 березня 2006)⁹.

Людство вдається до пошуку альтернативних джерел енергії, використання природних, інколи знехтуваних, забутих, належним чином не оцінених джерел, що було особливо характерним для гігантоманії ХХ ст., особливо з 60-х років у зв'язку з приходом великої централізованої енергетики в Україну. Її жертвами стали майже 3 тисячі діючих у 20-50-х роках ХХ ст. малих ГЕС. До малих ГЕС у різних країнах відносять електростанції, установлені потужність яких, наприклад, у США менше 30 тис. квт, в Україні – 20 тис. квт, у Великій Британії – менше 5 тис. квт¹⁰. Цими діями було перервано традицію використання малих ГЕС в Україні, яка була закладена на початку ХХ ст.

З переходом до ринкових відносин в Україні почалося переосмислення ролі і місця малих ГЕС в енергетичній системі, коли на передній план вийшли не тільки економічні, а й екологічні критерії. Тоді вперше з'явилися підприємства, готові вкладати кошти в реанімацію цієї галузі. Для захисту спільних інтересів вони об'єдналися в Асоціацію виробників електроенергії на малих ГЕС¹¹.

Реалізація планів з відновлення та будівництва малих ГЕС була пов'язана з низкою труднощів об'єктивного і суб'єктивного характеру. Щодо перешкод у їх відновленні негативним фактором є насамперед дефіцит коштів, а також наявність величезного надлишку генеруючих потужностей теплових і атомних електростанцій¹² і досить часта зміна урядів останніми роками та відсутність належної взаємодії між гілками влади¹³.

Стрімке подорожчання енергоносіїв, гігантське збільшення витрат на обслуговування атомних електростанцій, труднощі із забезпеченням ТЕС та АЕС паливом тощо відродили інтерес до малих ГЕС, екологічно чистих, які використовують енергію місцевих річок і річечок. До цього підштовхує, крім всього іншого, і міжнародний досвід. Адже малу енергетику використовує досить широко ціла низка країн світу – і в Європі, і в Азії. Так, за деякими даними, в Китаї на початку ХХІ ст. вироблялася електроенергія приблизно на 80-90 тисячах малих гідроелектростанцій, які давали 18-20 відсотків загального виробництва електроенергії з ВДЕ. Китай на цей час став лідером у виробництві електроенергії з альтернативних джерел¹⁴. З його досвідом Україна має можливість не тільки познайомитись, а й скористатися ним відповідно до меморандуму, підписаного Міністерством енергетики і вугільної промисловості України і компанією Sinohydro Cogeneration LTD (Китай) про будівництво гідроелектростанцій в Україні (червень 2011)¹⁵.

У Європі лідерами в цій сфері є Австрія і Німеччина, в яких діє відповідно 40 тисяч і 30 тисяч дрібних гідроелектростанцій тощо¹⁶.

Велику увагу розвитку малої енергетики приділяють прибалтійські держави (Литва, Латвія, Естонія), вдаючись до різних засобів заохочення цієї справи. Так, у Латвії для міні-ГЕС запроваджено пільгове

оподаткування, а отримана ними електроенергія з метою стимуляції розвитку малої гідроенергетики оплачується за подвійним тарифом¹⁷.

Україна, хоч і має певний позитивний досвід в цьому плані, значно відстає від багатьох країн в питаннях розвитку малої енергетики. Так, якщо, за деякими даними, в 1950-х роках в Україні було понад 1000 малих гідроелектростанцій¹⁸, то в 2006 р. в ній експлуатувалося лише 67 малих ГЕС загальною потужністю близько 107 МВт, які виробляли щороку 300-400 млн. квт-год електроенергії залежно від водності сезону – лише десяту частину наділеної їй природою енергії води¹⁹.

Все зазначене вище з гострою невідворотністю повертає нас до необхідності вивчення і реалізації досвіду використання джерел малої енергетики 20-50-х років ХХ ст. Враховуючи власний та міжнародний досвід в цій галузі і вдаючись до його практичного використання в сучасних умовах на основі досягнень новітньої науки і техніки та технологій, їй можна надати нового життя й успішно використовувати поряд з великою сучасною енергетикою. Застосування альтернативних джерел енергії, крім всього іншого, дає можливість домогтися серйозної економії газу і нафти, які від року до року стають все дорожчими. Разом з тим це є одним з важливих факторів енергетичної безпеки і незалежності держави. Практикою доведено, що використання малої енергетики дає набагато більший ефект, ніж використання базової енергетики. Зупинка на вимкнення ядерного блоку чи теплової турбіни – це дуже складний і затратний процес. Мала ж енергетика таких проблем не має.

Політика гігантоманії в енергобудівництві негативно позначилася на процесах створення малої енергетики. Разом з тим правове поле для розвитку малих ГЕС протягом тривалого часу лишалося узагалі не врегульованим. Розроблена ще 1997 р. державна Програма розвитку нетрадиційних і поновлювальних джерел енергії, малої гідро- і теплоенергетики не підкріплювалася ні нормативно-правовою базою, ні системою пільг, ні джерелами фінансування²⁰, що вимагало внесення змін до Закону „Про електроенергетику”²¹. Доцільність розвитку малої гідроенергетики зумовлюється найвищою рентабельністю ГЕС, відносно низькою вартістю електроенергії, мінімумом капітальних вкладень у їх спорудження чи відновлення²². Тому в першу чергу необхідно максимально відновити ті з них, які були зупинені в 50-60-х роках ХХ ст. Проте їх відновлення, а особливо нове будівництво, слід вести на основі сучасної техніки, яка дозволяє здійснювати їх експлуатацію за „безлюдним” методом – за відсутності залу, чергового і обслуговуючого персоналу.

Виходячи з цих обставин, керівництво України станом на 2005 р. планувало будівництво додаткових гідроакумулюючих електростанцій та щонайменше 95 малих ГЕС. І хоч мала енергетика на даному етапі не могла цілком замінити теплову та атомну, ігнорувати ці джерела енергії було недоцільно

і нераціонально. Адже річний енергопотенціал малих ГЕС орієнтовно становить 3,7 млрд. квт-год електроенергії²³. Такої кількості електроенергії могло б вистачити для багатьох потреб країни, якби вітчизняне виробництво було менш енергозатратним²⁴. Адже показник енергоспоживання в Україні втричі перевищує відповідні показники в країнах ЄС²⁵. Це дало б змогу щороку економити 1,3 млн. т умовного палива²⁶, зменшити кількість небезпечних викидів АЕС і ТЕЦ в атмосферу. У перерахунку на кожну тисячу доларів ВВП Україна викидає в атмосферу 2,5 т „парникових” газів, тоді як Швейцарія, Швеція, Франція – в межах 0,1-0,3 т²⁷.

Проте для усвідомлення необхідності подібних дій з використання ВДЕ людство повинно було пройти цілу низку складних, повчальних і досить суворих випробувань (екологічна, енергетична криза, газова блокада, стихійні лиха), поки не переконалося, що реальна свобода і незалежність криється саме в енергетичній незалежності кожної країни, шлях до якої пролягає через альтернативні і ВДЕ. Першим серйозним поштовхом до пошуку ВДЕ стала світова енергетична криза 1973 р., яка привела до обвального зростання цін на енергоносії. В умовах різкого підвищення цін на нафту та газ орієнтація на ядерну енергетику, пов’язана з безпекою атомних станцій і створенням довгострокових сховищ ядерних відходів, була б просто нерозумною. До того ж, купуючи ядерне паливо й устаткування для атомних станцій, як і нафту та газ, українці по суті підтримують чужу економіку і ставлять під загрозу власну економіку та безпеку²⁸.

По-справжньому дію цих факторів Україна відчувала у 2006 р., коли ціна російського газу для українських споживачів зросла втричі – з 50 доларів до 160 доларів за тисячу кубічних метрів²⁹. Все це не тільки переконувало в тому, що розвивати малу енергетику вигідно й перспективно, а й вимагало активних, енергійних дій українського керівництва і суспільства загалом в цій сфері.

Найдоцільніше розвивати малу гідроенергетику у Карпатському регіоні, зокрема в Закарпатській, Львівській, Чернівецькій, Тернопільській та Івано-Франківській областях. У регіоні зручний рельєф і значний енергопотенціал. До того ж у Південно-Західному економічному районі рівень використання гідроресурсів не перевищує 25 відсотків. У той же час у Донецько-Придніпровському та Південному економічному районах уже на початок 2006 р. він становив майже 100 відсотків³⁰. На території Закарпатської обл. протікає понад 9 тисяч річок і потічків, а гідроенергетичні ресурси краю на одиницю площі водозбору найбільші в Україні. За підрахунками фахівців, із 42 млрд. квт-год потенційної гідроенергії річкового стоку України на Закарпаття припадає 10,2 млрд. квт-год. Технічно доцільний потенціал для виробництва електроенергії тут обчислюється 3 млрд. квт-год. Цього достатньо не лише для повного забезпечення потреб регіону в електроенергії, а й навіть для продажу іншим споживачам³¹.

Виходячи з реальних можливостей та нагальних потреб пошуку додаткових джерел електроенергії, українські енергетики в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. здійснили перші реальні кроки в цьому напрямі. Товариство з обмеженою відповідальністю „Енергоінвест” серед перших приступило до реалізації цих перспективних планів. Роботу розпочали з розробки програми використання нетрадиційних джерел енергії. Вона передбачала насамперед відновлення діяльності малих гідроелектростанцій, споруджених в 40-50-і рр. ХХ ст.³²

Практичні кроки енергоінвестивців з реалізації їх програми підтвердили доцільність використання джерел малої енергетики і спростували твердження скептиків про безперспективність цієї справи. Доказом цього стала успішна праця товариства „Енергоінвест”, яке займалося відновленням 28 малих ГЕС на Вінничині, з яких уже на серпень 2005 р. було пущено в дію 9 ГЕС (Гальбжіївська, Петрашівська та ін.). Їх пуск в дію дав не тільки електроенергію споживачам, а й дозволив економити щороку сотні тонн умовного палива³³. Сфера діяльності товариства „Енергоінвест” з часом охопила Вінницьку, Івано-Франківську, Житомирську, Львівську області, Черкащину³⁴. В останній діяла зовнішньо-економічна асоціація (ЗЕА) „Новосвіт”. Протягом 10 років своєї діяльності її Черкаська філія відновила чотири ГЕС на річках Рось і Гірський Тікач. Рівень надійності енергозабезпечення значно зростав за рахунок включення реконструйованих ГЕС до місцевої енергосистеми. За даними асоціації „Новосвіт”, до 2012 р. на річках Черкащини передбачається ввести в дію 9 малих ГЕС: Корсунську, Стеблівську, Лоташівську, Кривоколінську, Гордашівську, Юрпільську, Лисянську, Буцьку, Звенигородську ГЕС³⁵.

Свою діяльність ЗЕА „Новосвіт” поширила і на Буковину. Відбудувати Яблуніцьку ГЕС Путильського р-ну Чернівецької обл. вона планувала протягом 2007-2008 рр. Управління промисловості та розвитку інфраструктури Чернівецької ОДА разом з ЗЕА „Новосвіт” вивчили можливості щодо відновлення та введення в експлуатацію інших занедбаних ГЕС, які діяли на території області у 60-70-х рр. минулого століття³⁶. Виконати ці роботи передбачалось ЗЕА „Новосвіт” та Вінницьким об’єднанням „Спеценергомонтаж”, які мали значний досвід відновлення об’єктів малої гідроенергетики. У липні 2006 р. керівництво об’єднання „Спеценергомонтаж” та асоціації „Новосвіт” оглянули будову Яблуніцької ГЕС, канал та греблю. Фахівці прийшли до висновку, що об’єкти електростанції після відновлення здатні ефективно використовуватися³⁷.

2007 р. відповідно до рішення, ухваленого радою директорів ЗЕА „Новосвіт” про першочергове фінансування робіт з відновлення експлуатаційно-технічного потенціалу та функціонування Яблуніцької ГЕС, здійснювалися проектно-пошукові роботи, проводилися необхідні заміри та обстеження об’єкта фахівцями асоціації та ін.³⁸ Все

це і дало можливість успішно реалізувати плани відновлення цієї ГЕС та значно збільшити її потужність. Відновлена декілька років тому ця ГЕС досягла потужності 1МВт³⁹.

Враховуючи гідроенергетичний потенціал малих річок краю, який становить 884 млн. квт-год на рік, керівництво Чернівецької обл. ухвалило розроблену фахівцями комплексну програму будівництва малих ГЕС на гірських річках, яка розрахована до 2020 р. і передбачає спорудження ще 20 міні-ГЕС. Використання цього потенціалу дозволить зеконормити щорічно 270 тис. т органічного палива⁴⁰.

Поряд з енергією малих ГЕС серед ВДЕ важливе місце відводиться використанню енергії вітру, до якої звернулися десятки країн світу, особливо після енергетичної кризи 70-х років ХХ століття. Вітроенергетика може розвиватися на всіх рівнях – від автономного енергозабезпечення окремих господарств до використання в промисловому і загальнонаціональному масштабах. Вона сьогодні є одним із важливих напрямків енергетичного розвитку. На початку 2008 р. вона забезпечувала енергією понад 10 млн. будинків у 37 країнах світу. Лідерами у використанні енергії вітру є Німеччина, США, Іспанія, Данія, Італія, Нідерланди.

Серед країн СНД Україна виявилася найбільш підготовленою для освоєння ВДЕ, бо саме в ній були сконцентровані основні наукові дослідження колишнього СРСР. У виготовленні ліцензійної вітроенергетичної техніки Україну вважають лідером серед країн СНД.

Територія нашої країни має значний вітроенергетичний потенціал. Фахівці виокремили регіони, де використання вітру є найбільш ефективним. Це Карпатський, Приазовський, Донецький, Західно-кримський, Гірськокримський, Керченський регіони та Харківська і Полтавська області.

Вчені вважають, що за максимального використання сили вітру можна одержати електроенергію в обсягах до 50 відсотків загального енергоспоживання країни. Ставка на розвиток вітроенергетики в Україні має певну законодавчу базу. Є закон „Про вітроенергетику” (1994), а також Комплексна програма будівництва вітроелектростанцій в Україні в рамках конверсії військово-промислового комплексу, що здійснювалася під гаслом „Чиста енергія замість гармат”. У 2003 р. прийнято Закон „Про альтернативні джерела енергії”, в якому належне місце відведено вітроенергетиці як важливій складовій ВДЕ.

У 2003 р. в Україні з’явилися перші 600-кіловатні вітроагрегати. А уже в 2007 р. їх виробництвом в країні займалися 23 заводи колишнього ВПК⁴¹.

До будівництва вітроенергетичних установок в 2011 р. причетні 15 компаній-девелоперів⁴². Зростання уваги до використання вітроенергетики дозволило довести потужність всіх працюючих вітропарків на осінь 2011 р. до 110 МВт.

Щодо розвитку сонячної енергетики, то на початку 2011 р. в Україні діяла лише одна сонячна електростанція⁴³. Правда, останнім часом в плані

використання сонячної енергії спостерігається тенденція до активації цих процесів. Зокрема, австрійська компанія Activ Solarg має намір до кінця 2011 р. довести потужність сонячної електростанції в Охотніково (Сакський р-н АРК) до 80 МВт. „Це буде найбільша СЕС із будь-коли побудованих у регіоні і одна з найбільших установок у всьому світі”, – йдеться у повідомленні компанії. Компанія планує завершити її будівництво до кінця 2011 р.

„Проект такого масштабу знаменує собою поворотний момент у розвитку сонячної енергетики в Європі, і це має підтвердити позицію України як постачальника енергії з поновлювальних джерел”, – підкреслив генеральний директор компанії Activ Solar Kabe Єртефай. СЕС „Омао Солар” вироблятиме 100 тис. мегават-годин електроенергії на рік, якої вистачить, щоб забезпечити 20 тисяч домашніх господарств „зеленою” енергією і дозволить скоротити до 80 тис. т викидів вуглекислого газу на рік⁴⁴. Паралельно з цим компанія „Рентехно” завершила технічне проектування і приступила до організації поставки комплектуючих для будівництва сонячної фотоелектричної станції потужністю 1,786 МВт на півдні Вінницької обл., яка працюватиме за „зеленим” тарифом. Разом з тим компанія „Рентехно” планує спільно з українськими та зарубіжними фірмами будівництво в Україні ще кількох сонячних електростанцій⁴⁵. Компанія „Менеджес-Енерджи” (Німеччина) передбачає звести сонячну електростанцію у степах Приазов’я. Маючи чималий досвід реалізації своїх великих проектів у Німеччині та Іспанії, німецькі інвестори планують будівництво електростанції на сонячних батареях і в Україні⁴⁶.

Завдяки зростанню уваги до використання сонячної енергії потужність СЕС станом на вересень 2011 р. зросла з 27,8 МВт до 67,6 МВт⁴⁷. Важливою передумовою, що сприяла розвитку малої енергетики в Україні, стало прийняття Закону „Про внесення змін у деякі закони України щодо встановлення „зеленого” тарифу” (2008), у якому передбачено стимулювання розвитку альтернативних видів енергії через запровадження „зеленого” тарифу – спеціального тарифу, за яким закуповувалася електроенергія, вироблена з альтернативних джерел енергії з використанням гідроенергії, виробленої тільки малими ГЕС. Законом передбачався перегляд розміру розцінок для ВДЕ диференційовано для кожного господарського суб’єкта на рівні подвоєної середньозваженої ціни на електроенергію, що реалізувалася на оптовому ринку України генкомпаніями.

На той час вартість енергії з невідновлювальних видів енергії на оптовому ринку становила 0,35 грн. за кіловат, відповідно до нових умов для „альтернативки” „зелений” тариф становив приблизно 0,70 грн. за кіловат.

Виходячи з цих обставин, Україна при збереженні темпів розвитку ВДЕ, що склалися на 2008 р., передбачила збільшити частку „альтернативки” до 2020 р. в межах 10-12 відсотків. Європейські

країни у своїх енергетичних деклараціях ставлять за мету довести її частку у 2020 р. до 20 відсотків.

Щоб справді змінити ситуацію на краще, домогтись європейських темпів розвитку ВДЕ, поряд із запровадженням „зеленого” тарифу, українська держава повинна створити Фонд енергоефективності, кошти від якого мали б йти не до бюджету, а на те ж підприємство за умови здійснення ним проектів з енергозбереження⁴⁸.

Таким чином, в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. проблеми розвитку альтернативної і відновлювальної, нетрадиційної електроенергетики як в Україні, так і світі стають однією з основних галузей світової енергетики.

¹ Statistical Review of World Energy [Електронний ресурс] // 2006. – www.bq.com

² Щербак Ю. Українські проблеми і російські факти // День. – 2009. – 19 бер. – С.4.

³ Волович О. Як позбутися економічного шантажу? Об’єднатися... // День. – 2007. – 7 бер. – С.4.

⁴ Білоусова Н. Що стримує „чисту” енергію? // День. – 2011. – 3 лип. – С. 6.

⁵ Білоусова Н. Україна обирає „чисту” енергетику // День. – 2011. – 9 черв. – С. 5.

⁶ Пархомчук Т. Велика сила малої води // Дзеркало тижня. – 2006. – 13 серп. – С.10.

⁷ Білоусова Н. Що стримує „чисту” енергію? // День. – 2011. – 3 лип. – С.6.

⁸ Миколюк О. Наші перспективи – „зелені технології” // День. – 2011. – 15 черв. – С.6.

⁹ Волович О. Вказ. праця.

¹⁰ Мельник В. Світло з води // Україна молода. – 2006. – 14 бер. – С.8.

¹¹ Денисюк С. Бюрократична дамба для малої ГЕС // День. – 2005. – 12 лип. – С.8.

¹² Мельник В. Світло з води...

¹³ Волович О. Вказ. праця.

¹⁴ Мальована В. Велике майбутнє малих річок // Прес-центр. – 2006. – 6 серп. – С.9.

¹⁵ Керц О. Потрібне все, на що є гроші: Про українські енергоперспективи // День. – 2006. – 5 трав. – С.9.

¹⁶ Мальована В. Вказ. праця.

¹⁷ Пархомчук Т. Вказ. праця.

¹⁸ Мельник В. Вказ. праця.

¹⁹ Кривда М. Великі плани малої енергетики // Голос України. – 2006. – 21 груд. – С.19.

²⁰ Пархомчук Т. Вітру „зелений тариф” // Голос України. – 2006. – 9 серп. – С.2.

²¹ Пархомчук Т. Велика сила малої води...

²² Пархомчук Т. Вітру „зелений тариф” ...

²³ Пархомчук Т. Велика сила малої води ...

²⁴ Зворигіна Н. Гроші на вітер // Урядовий кур’єр. – 2010. – 27 жовт. – С.5.

²⁵ Дубровик А. Споживачу пропонують альтернативу // День. – 2011. – 15 жовт. – С.5.

²⁶ Ісаєв В. Міні-ГЕС замість АЕС // Експрес. – 2006. – 21-22 бер. – С.8.

²⁷ Скуба В. Енергоефективність мислення // День. – 2011. – 9 лют. – С.9.

²⁸ Білоусова Н. „Зелене світло” // День. – 2008. – 22 жовт. – С.8.

²⁹ Савицький О. Від ідей вічного двигуна – до енергетичних реалій сьогодення // День. – 2010. – 15 груд. – С.10.

³⁰ Ісаєв В. Міні-ГЕС замість АЕС // Експрес. – 2006. – 21-22 бер. – С.8.

³¹ Білоусова Н. В Криму з’явиться сонячна електростанція потужністю 80 МВт // День. – 2011. – 11 серп. – С.5.

³² Скрипник Т. Й. Й ожили малі ГЕС // Голос України. – 2006. – 29 трав. – С.6.

³³ Пархомчук Т. Велика сила малої води ...

³⁴ Китайська компанія буде будувати українські ГЕС // День. – 22 черв. – С.5.

³⁵ Мальована В. Вказ. праця.

³⁶ На півдні Вінницької області почалася реалізація проекту сонячної електростанції // День. – 2011. – 2 черв. – С.5.

³⁷ Зворигіна Н. Вказ. праця.

³⁸ На півдні Вінницької області ...

³⁹ Гринюк В. На гірських річках збудують малі гідроелектростанції // Молодий буковинець. – 2011. – 16 черв. – С.8.

⁴⁰ Там само. – С.7.

⁴¹ Точений В. Національний проект „Енергія Природи”: Основні передумови і перспективи реалізації // День. – 2011. – 27 січ. – С.8.

⁴² Білоусова Н. Україна обирає „чисту” енергетику // День. – 2011. – 9 черв. – С. 5.

⁴³ Там само. – С. 5.

⁴⁴ Бровченко Л., Коханець І. Велика енергія малих річок // Голос України. – 2006. – 4 лип. – С.4.

⁴⁵ Княжанський В. Як зняти газовий зашморг // День. – 2011. – 15 лип. – С.6.

⁴⁶ Зворигіна Н. Німецький досвід – Україні // Урядовий кур’єр. – 2010. – 10 бер. – С.5.

⁴⁷ Білоусова Н. Україна обирає „чисту” енергетику // День. – 2011. – 9 черв. – С. 5.

⁴⁸ Білоусова Н. „Зелене світло”...

Борис Билецкий, Наталия Замятина (Чернівці)

АЛЬТЕРНАТИВНАЯ И ВОЗОБНОВЛЯЕМАЯ ЭНЕРГЕТИКА В УКРАИНЕ И МИРЕ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

В статье раскрывается история, современное состояние и перспективы развития малой гидро – и альтернативной энергетики в Украине и мире в конце XX – начале XXI в.

Ключевые слова: энергетика, энергетическая безопасность, стратегия развития энергетики, диверсификация источников энергоресурсов, малая гидроэнергетика, возобновляемые источники энергии, глобальный рынок альтернативной энергетики.

Boris Biletsky, Natalia Zamyatina (Chernivtsi)

ALTERNATIVE AND RENEWABLE ENERGY IN UKRAINE AND IN THE WORLD: CURRENT STATUS AND DEVELOPMENT PROSPECTS

In this article reveals history, contemporary condition and the perspectives of the development of small hydro- and alternative energetics in Ukraine and in the world at the end of the XX century – on the beginning of XXI century.

Key words: energy, energy security, energy development strategy, diversification of energy sources, small hydropower, renewable energy, global renewable energy market.

УДК 323.39:316.46 (477.7)

Галина Мельничук (Чернівці)

РЕГИОНАЛЬНИ ПОЛІТИЧНІ ЕЛІТИ І ЇХ ВПЛИВ НА ПРОЦЕСИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

У статті розкривається сутність поняття регіональної політичної еліти як визначального фактора впливу української еліти на процеси демократизації і розвитку громадянського суспільства.

Ключові слова: регіональна еліта, політична еліта, бізнес-еліта, державотворення, регіони, демократичний розвиток.

Становлення української державності, що супроводжувалося історичною роз’єднаністю її територій, надуманою проблемою регіонального протистояння, змушують політичну еліту шукати способи консолідації української політичної нації. Слід відзначити, що ідейно-політичні розбіжності між окремими регіонами України усвідомлювались з перших років існування незалежної України. Проте за 20 років української незалежності так і не вироблено дієвої програми подолання політичного роз’єднання України. Натомість спостерігається зміщення рівноваги в системі „центр-регіони” на користь центру. Він виступає монополістом всіх політичних, економічних, інтелектуальних ресурсів держави, в той час як регіони залишаються залежними від нього. В зв’язку з цим роль регіональної політики і регіональної еліти в Україні суттєво зростає.

Одним з факторів, що впливають на територіальну, економічну та політичну стабільність держави, є регіональна політика. Ідеї регіоналізму в науковій думці набули значного поширення. А це дає підґрунтя для узагальнення, наукового осмислення практичних кроків і вироблення певних власних рекомендацій. Вагомий внесок у розробку проблеми зробили Ж. Зіллер, Д. Мейс, Р. Агранофф, У. Альтермаг, Ф. Тоді, І. М. Бусигіна, М. О. Шульга та інші.

Узагальнюючи ці та деякі інші дослідження, слід зробити висновок, що проблеми регіонального розвитку вже знайшли своє відображення в науковій літературі, однак проблема взаємозв’язку регіональної політики та регіональних еліт, їх вплив на процеси державотворення ще чекає більш глибокої розробки.

Появу регіональних політичних еліт в Україні пов’язують з процесами регіоналізації, які призвели до відмежування регіонів від центру. В цьому розумінні мова може йти не тільки про регіональні політичні еліти, а й про еліти економічні, інтелектуальні та ін. Якщо говорити про самостійність і відособленість регіональних політичних еліт, то російський дослідник В. Мохов розуміє під регіоналізацією процес виокремлення регіональних еліт